

Συνέδριο Δημήτρης Μητρόπουλος (1896-1960): πενήντα χρόνια μετά.

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 12-13 Νοεμβρίου 2010

[φωτο 1] Χρήστος Ηλ. Κολοβός: *«Δημήτρης Μητρόπουλος – Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης· σχέση άδολγης φιλίας, Δασκάλου και μαθητή, Θεού και πιστού. Μια σχέση ζωής»*

[φωτο 2] *Η σημερινή ομιλία μου αφιερώνεται στη μνήμη του συνθέτη – μουσικολόγου και συγγραφέα Τάκη Καλογερόπουλου (1946-31.10.2009), ο οποίος «έφυγε» τόσο γρήγορα και άδικα από κοντά μας, πέρυσι τέτοιες μέρες, χωρίς να προλάβει να κάνει πράξη τα όνειρα που μαζί κάναμε για την Ελληνική μας Μουσική. Τουλάχιστον πρόλαβε να με συμβουλευτεί για την παρούσα.*

[φωτο 3] Δημήτρης Μητρόπουλος και Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης· δύο ονόματα που υπάρχουν μέσα μου από γεννήσεώς μου και η μοίρα έφερε να έρθω αρκετά κοντά στις ζωές και το έργο τους.

Από όταν άρχισα να θυμάμαι τον εαυτό μου, στο σαλόνι του σπιτιού μας δίπλα σε ένα μεγάλο πορτραίτο του Μπετόβεν από κάρβουνο, υπήρχαν κορνιζαρισμένα ορισμένα προγράμματα της αδελφής του παππού μου, Λούλας Μαύτα – Καλογερά **[φωτο 4]**, απ' τα ιδρυτικά μέλη των «Φίλων της Μουσικής», στους οποίους και οφείλουμε το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Σε κάποια τραγουδούσε τη συνοδεία Δημητρίου Μητροπούλου, σε άλλα, Τζίνιας Μπαχάουερ. Ανάμεσα στα ονόματα και σύνολα που διαβάξει κανείς σ' αυτά, είναι ο πιανίστας Σπύρος Φαραντάτος, ο τενόρος Κίμων Τριανταφύλλου, οι βιολονίστες Φρειδερίκος Βολωνίνης ο νεότερος και Βασίλης Σκαντζουράκης, οι τσελλίστες Αχιλλεύς Παπαδημητρίου και Γεώργιος Κοφίνο, ο αρχιμουσικός Φιλοκτήτης Οικονομίδης και η «Αιολική Ορχήστρα» υπό τη δ/ση Λέοντος Ευστρατίου. **[φωτο 5]**

Όσον αφορά στον Κωνσταντίνο Κυδωνιάτη, η σχέση μας είναι οικογενειακή και μετράει κοντά 45 χρόνια. Οι γονείς μου υπήρξαν μαθητές του στο Ωδείο Αθηνών. Εκείνος συνέθεσε γι' αυτούς έργα μουσικής δωματίου και αυτοί προς τιμήν του, ίδρυσαν το «Κουαρτέτο Κυδωνιάτης» που αποτελούσαν οι: Μάρω Μαύτα – Κολοβού (πιάνο), Χρήστος Αργυρόπουλος (όμποε), Ηλίας Κολοβός (κλαρινέτο) και Μίλτος Οικονόμου (φαγκόττο). Η σχέση Δασκάλου και μαθητών υπήρξε στενότατη, βαθειά και ειλικρινής ως το θάνατο του Κυδωνιάτη. Όσο για μένα, μία και μόνη φορά τον γνώρισα, σε ένα ρεσιτάλ των γονιών μου στα 1990, όπου ερμήνευσαν και την γι' αυτούς γραμμένη (1^η) Σονάτα του για όμποε ή κλαρινέτο ή βιολί και πιάνο ΚΚ57. Η ανάμνηση μου είναι μονάχα η φιγούρα του γέροντος ασπρομάλλη Δασκάλου.

Με το θάνατο του Κυδωνιάτη, η χήρα του Jeanne, μου δώρισε ένα μέρος της μουσικής του βιβλιοθήκης με έργα ρεπερτορίου. Λίγα χρόνια μετά, εις ένδειξη αγάπης και ευχαριστιών για την αφιλοκερδή εργασία που προσέφερα στο Αρχείο του συζύγου της από το 1998, με τα αποτελέσματα που όλοι σας γνωρίζετε, έλαβα ως δώρο μεταξύ άλλων και έναν αριθμό των περιβόητων και ακριβοθώρητων γραμμάτων του Μητρόπουλου στον Κυδωνιάτη. Σήμερα για τη συγγραφή της παρούσης ήρθαν στα χέρια μου και τα υπόλοιπα.

Ας ρίξουμε τώρα μια ματιά στο υλικό μας. Αποτελείται από 46 γράμματα, 18 δελτάρια, 7 τηλεγραφήματα και 2 κάρτες. Στο σύνολο, 73. Ακόμη, υπάρχει μία αχρονολόγητη κάρτα επισκεπτηρίου με ιδιόχειρη αφιέρωση Μητροπούλου, *Στο Ντίνο μου*, την οποία και σας παρουσιάζουμε σαρωμένη **[φωτο 6]**, καθώς και ένα αχρονολόγητο δελτάριο. Τέλος, σώζονται δύο φάκελλα δίχως το περιεχόμενό τους, με ημερομηνία ταχυδρομείου 5-7-1935 και 4-4-1936.

Χρονικά, το σύνολο καλύπτει από την Πρωτοχρονιά του 1933 ως και τα 1958. Με φθίνουσα πορεία έχουμε 26 γραπτά το 1934, 16 το 1935, 11 το 1933, από 6 στα 1936 και 1937, 2 στα 1953 και από 1 στα 1938, 1939, 1946, 1954, 1955 και 1958.

Σε γράμμα του την επομένη της Πρωτοχρονιάς του 1953, τού εξηγεί τους λόγους που δεν του έχει γράψει τόσον καιρό και ότι καταλαβαίνει τα παράπονά του, αλλά υπάρχουν τόσοι πολλοί που υποχρεούνται από τις συνθήκες να τους γράψει, που είναι αδύνατον να ικανοποιηθούν όλοι. Του τονίζει, ότι προειδοποιήθηκε από την τύχη και έτσι πρέπει να ξεκουρασθεί απ' όλα. Η καρδιακή προσβολή που υπέστη στις 7 Δεκεμβρίου¹ του 1952 τον εξανάγκασε να πάψει τα διευθυντικά και ορειβατικά του καθήκοντα. Στις 29 Οκτωβρίου ιδίου έτους εκμυστηρεύεται στον Κυδωνιάτη πως η αφοσίωση και η φιλία του είναι αξίες που κατέχουν σημαντική θέση στη ζωή του και αναρωτιέται εάν ο ίδιος είναι άξιος αυτών. Λείπει τόσα πολλά χρόνια από την πατρίδα που αισθάνεται, ότι οι δεσμοί του αρχίζουν και ξεθωριάζουν. Μόνον εσύ, ο Θόδωρος, η κυρία Κατσογιάννη και η κυρία Νεγρεπόντη εξακολουθούν να κρέμονται από πάνω μου με την αιώνια αφοσίωση και φιλία.

Ακολουθούν μία κάρτα του 1954 που εικονίζει έναν καπουτσίνο μοναχό και περιέχει ευχές του Μητρόπουλου και ένα γράμμα μια χρονιά μετά, **[φωτο 7]** παραμονή της 28^{ης} Οκτωβρίου 1955 στο οποίο διερωτάται εάν θάταν καλύτερα νάχεις φήμη και μια απαίσια γυναίκα, ή το αντίθετο, τι στιγμή πού αποφάσισες να παντρευθής. Η τύχη ποτέ δεν τα δείνει και τα δύο! Έτσι εγώ, ξέρω μόνο την ευχαρίστηση (;) της μοναξιάς, και της Δόξας. Μα το ότι έχω φίλους σαν και σένα αυτό με κάνει Βασιληά!! Το γράμμα αυτό έρχεται μετά τις εμφανίσεις του επικεφαλής της Φιλαρμονικής Ορχήστρας της Νέας Υόρκης στην Αθήνα. Με την άφιξή του, τού έγινε υποδοχή «Εθνικού Ήρωα» και όπως διαβάζουμε στον Καλογερόπουλο, ο Μητρόπουλος τότε κατέθεσε την αμοιβή του από το πρώτο του κοντσέρτο στους «Φίλους της Μουσικής». **[φωτο 8]**

Τελευταίο γράμμα είναι εκείνο της 25^{ης} Φεβρουαρίου του 1958, όπου αναρωτιέται, γιατί ο ένας από τους δυο πιο αγαπημένους του μαθητές —ο άλλος ήταν ο αρχιμουσικός Θεόδωρος Βαβαγιάννης— δεν έχει λάβει ακόμη τη θέση που του αξίζει. Δυστυχώς δε γνωρίζουμε για ποιά θέση μιλάει. Ο Μητρόπουλος εμφανώς δυσαρεστημένος του εξηγεί,

¹ Σημαδιακή ημερομηνία! Η «Σκάλα του Μιλάνου» ανοίγει τη σαιζόν παραδοσιακά στις 7 Δεκεμβρίου, τη μέρα του εορτασμού του Αγ. Αμβροσίου, πολιούχου του Μιλάνου. Ο Μητρόπουλος πέθανε στο πόντιουμ της «Σκάλας». Άρα Μητρόπουλος και 7^η Δεκ. συνδέονται με τη «Σκάλα του Μιλάνου» πολύ στενά.

ότι εάν αυτό δεν το καταλαβαίνουν μόνοι τους, από την εργασία του και τ' αποτελέσματά της, τότε δεν είναι δυνατόν και σωστό να μιλήσει εκείνος σε κάποιον. Λείπει πολλά χρόνια και δεν έχει παρακολουθήσει τα τεκταινόμενα. Δεν γνωρίζει τους διοικούντες, ώστε να τους παρακαλέσει, το οποίο βρίσκει «άτιμο». Έτσι, δυο πράγματα μπορεί να συμβαίνουν. Ή να μην έχει καθόλου τύχη ο Κυδωνιάτης ή να μην είναι ικανός να πείσει τους γύρω του για την αξία του. Σε αυτήν την περίπτωση, φταίει μόνον αυτός. Και κλείνει με την παρακαταθήκη: *[...]ανεξαρτήτως με το τί συμβαίνει σε εσένα, συνέχισε γιατί αγαπάς τη μουσική, με την αφοσίωση που δείχνεις πάντα, να είσαι ένας καλός σύζυγος, παρέχοντας στα παιδιά σου αυτό που χρειάζονται —αγάπη και καλά παραδείγματα— και μείωσε τις φιλοδοξίες σου ώστε να υπηρετείς με οποιαδήποτε ιδιότητα σου επιτρέπεται, την τέχνη σου. Με τους πιο φιλικούς μου χαιρετισμούς, Δημήτρης.*

Δυστυχώς δεν σώζεται, παρά ένα μονάχα γράμμα του Κυδωνιάτη στο Μητρόπουλο, το οποίο φυλάσσεται στη Γεννάδιο Βιβλιοθήκη με ημερομηνία 25.7.1937 γραμμένο στο Παρίσι **[φωτο 9]**. Σε αυτό, ο Κυδωνιάτης απευθύνεται στο Μητρόπουλο στον πληθυντικό, με την αντίστοιχη προσωπική αντωνυμία να ξεκινά με κεφαλαίο γράμμα, το οποίο χρησιμοποιείται μόνον για το Θεό όπως ξέρουμε, του ζητεί συγχώρεση που τον ενοχλεί με τις αλλεπάλληλες ερωτήσεις του σχετικώς με νέους δασκάλους στο Βασιλικό Ωδείο των Βρυξελλών, όπου θέλει να συνεχίσει τις σπουδές του, κατόπιν και οικογενειακών πιέσεων και τον παρακαλεί να στείλει, ει δυνατόν, συστατικές επιστολές στους νέους καθηγητές. Τέλος, τον ρωτά για τις εκδρομές τους και αναφέρεται σε άλλα προσωπικά τους ζητήματα.

Όσον αφορά τώρα στα μέρη από τα οποία ο Μητρόπουλος έγραφε και έστελνε τις επιστολές του αυτές, με κατιούσα πορεία έχουμε 27 από το Μόντε Κάρλο, 11 από το Παρίσι, 6 από την Αθήνα στον εν Παρισίους και Βρυξέλλαις φοιτητή Κυδωνιάτη, από 4 επιστολές από Ρώμη, Μιλάνο και Νέα Υόρκη, από 3 από Μπολόνια και Λένινγκραντ στο οποίο γνώρισε —και πέρασαν μαζί όλες τις εκεί μέρες του— τον Οδυσσέα Δημητριάδη, από 2 επιστολές από Βενετία και Βαρσοβία και από μία από τις Nantes, Τορίνο, Νάπολη, Μιννεάπολη και Αμερική. Εδώ **[φωτο 10]** σας δίδω σαρωμένη ξανά την πρώτη όλων,

της Πρωτοχρονιάς του 1933. Τέλος, υπάρχει και το γράμμα από την Αμερική με ημερομηνία 26 Νοεμβρίου του 1946, για το οποίο μιλήσαμε παραπάνω.

Ας δούμε τώρα κάποια επιπλέον αποσπάσματα, ώστε να γίνει κατανοητό απευθείας η σχέση των δύο ανδρών, όπως την ορίζει και ο τίτλος του θέματός μας. Θα δούμε προσωπικότητες που συναναστράφηκε, καθώς και στιγμές της καριέρας του.

Πριν από τούτο όμως, αλήθεια πώς γνωρίστηκαν οι δύο Αρκάδες μας; Συνέβη μάλλον στα 1928, όπου ο Αντώνιος Σκόκος απεχώρησε του Ελληνικού Ωδείου, προσχωρώντας στο Ωδείο Αθηνών. Οι περισσότεροι των μαθητών του, αν όχι όλοι, τον ακολούθησαν. Ο Κυδωνιάτης ομοίως. Ο Σκόκος συμμαθητής γαρ του Μητρόπουλου στην τάξη του Βασσενχόβεν, συνοδοιπόρος στο Βερολίνο, και καλός φίλος, μπορούσε να του ζητεί συχνά να ακούει και να συμβουλεύει τους μαθητές του. ...Και εγένετο φως! Η επιστήθια φιλία Μητροπούλου – Κυδωνιάτη.

Συνεχίζουμε· *Ρώμη 6.2.1933/ Αγαπημένε μου Ντίνο,/ Σου γράφω δυό λόγια για να σου/ πω πώς σε σκέπτομαι πάντα!/[...]και την ώρα που έπαιζες/ την περασμένη Πέμπτη, σε συλλογιζόμουνα και με την/ φαντασία μου σε άκουα και ευχόμουνα να παίξεις/ καλύτερα από όλες τις φορές για να δυναμώσης και/ συ το ηθικό σου και να χαρούμε και μεις που σ' αγα-/ πάμε.[...] Και συνεχίζει: Ο Casella μου παρε-/ χώρησε το studio του και εκεί βρίσκο-/ μαι όλη την ημέρα. Έχει και ένα αυτοκινητά-/ κι και μου το δίνη και πάω περίπατο.[...]*

Στο επόμενο από τη Ρώμη πάλι της 14^{ης}.2 τελειώνει: *Τώρα θα μου χαιρετίσεις, και θα μου/ φιλήσεις τα αγαπημένα μου παιδιά!/ από χίλια φιλιά στον Φαίδωνα/ στο Σόλωνα/ στο Γιάννη/ στο Θεόδωρο/ στον Τένης/ στην Ηλέκτρα/ στη Μαρίτσα./ ολικόν ποσόν 6.000 φιλιά (7.000 ήθελε να γράψει) για την παρέα μας./ Και κλείνει: Πάντα δικός σου/ Δ. Μητρόπουλος/ ΥΓ. Καλό θα ήταν εάν κανείς δεν λάβαινε/ γνώσιν αυτής της παρέας μας των μουσικών/ μας, και της ιδιαίτερης αγάπης που τρέφω/ για όλους σας. Τη χαρά μας και την ευτυ-/ χία της φιλίας μας δεν πρέπει να την λερώσουν/ κακά μάτια, και κακές ψυχές./ Η θρησκεία μας νάναι κρυφή και/ ιερή! **[φωτο 11]***

Κατόπιν εκ Παρισίων (18.2), ξορκίζει τον Κυδωνιάτη να ακολουθήσει την ενδεδειγμένη ιατρική θεραπεία για τα χέρια του έως τέλους, χωρίς να απελπίζεται αν δε βλέπει άμεσα αποτελέσματα, δίνοντάς του κουράγιο και πίστη για τη συνέχεια.

Στις 10.3, απ' το Παρίσι πάλι, του εξομολογείται ότι και ο ίδιος έπαθε υπερκόπωση στα χέρια του, κάνοντάς τον να αισθανθή τον πόνο το δικό του στον ίδιο του τον εαυτό. Γράφει μεταξύ άλλων: *είχα/ εξαιρετική επιτυχία μα ύστερα από το concerto του Brahms/ πιάστηκαν τα χέρια μου και αυτή τη στιγμή που σου/ γράφω ακόμα πονώ. [...] Είχα 4 μερόνυχτα να κοιμηθώ από τους πόνους, δεν/ ήξερα που να βάλω τα χέρια μου στο κρεβάτι και/ να συλλογίζομαι πώς έχω άλλα δύο concerts ακόμα/ να παίζω και να διευθύνω. Επήγαινα κάθε μέρα/ στο γιατρό και στο masseur, και έτσι αισθάνομαι/ κάπως καλύτερα σήμερα.[...]* Από το Παρίσι πάλι, στις 12.3.1933, του λέει ότι είχε αφάνταστο θρίαμβο και για το Concerto Grosso του τον έβγαλαν 5 φορές να χαιρετήσει **[φωτο 12]**.

Από τη Βενετία τρεις μέρες μετά, του γράφει ότι είναι ολομόναχος με μόνο γνωστό το Malipiero που ζει εκτός πόλεως. Το προηγούμενο βράδυ αφού αφίχθη παρακολούθησε τη συναυλία υπό τον Scherchen με τον οποίον γνωρίστηκαν και πέρασαν την πρώτη βραδυά μαζί. Στις 7.3.1934 από το Μόντε Κάρλο γράφει μεταξύ άλλων: *Τώρα μόλις γύρισα, και σου γράφω./ Η επιτυχία της σημερινής Συναυλίας είναι η μεγαλύτερη/ από όσες έχω ζήσει! Εξουρλάθηκαν κυριολεκτικώς/ όλοι, οι μουσικοί κτυπούσαν δυνατά τα όργανά τους/ όρθιοι, ο κόσμος δεν εννοούσε να φύγει από το θέατρο/ ήταν αληθινά συγκινητικά![...]*, ενώ είκοσι μέρες μετά απ' το Μόντε Κάρλο πάλι, μας δίδει έναν από τους μεγαλύτερους σκοπούς της ζωής του που είναι να βοηθώ όσο μπορώ τους ανθρώπους που/ αγαπώ και προ παντός αξίζουν. *Εσύ όχι μόνον ως/ καλλιτέχνης αξίζεις κάθε υποστηρίξεως μα και/ ως άνθρωπος αξίζεις, γι' αυτό και εγώ/ σούδωσα την αγάπη μου![...]*

Από το Παρίσι στις 16.4 του γράφει ότι στο Festival Wagner που επιτυχώς διηύθυνε είδε το βιολονίστα Fritz Kreisler, ο οποίος τον συνεχάρη στο τέλος στο καμαρίνι του και στις

3.5 από τη Βαρσοβία του γράφει πως στα κοντσέρτα της Μπολόνιας γνώρισε τη μεγαλύτερη απόλαυση της καλλιτεχνικής του ζωής.

Από τη Μπολόνια τώρα στις 14.5 1935, γράφει πως το concert της Νεαπόλεως ήταν θρίαμβος. Τον έβγαλαν στη σκηνή 20 φορές! Του υπενθυμίζει, πως εάν χρειασθεί χρήματα για τη θεραπεία των χεριών του, να τον ειδοποιήσει να του στείλει.

Στις 4. και 10.6 όμως, ο Μητρόπουλος στέλνει ένα δελτάριο και ένα γράμμα στον Κυδωνιάτη, στα οποία ομιλεί για την «αηδία» που αισθάνεται για τον τόπο του και τη συμπεριφορά των συναδέλφων του. Στο πρώτο εμφανίζεται πλήρως απογοητευμένος, και απελπισμένος. Ούτε οι φίλοι τους πλέον μπορούν να τον παρηγορήσουν. Γι' αυτό σχεδιάζει να φύγει οριστικά από την Αθήνα. Του εκφράζει την εμπιστοσύνη, την αγάπη και την έλλειψή του και τον προτρέπει να προοδεύσει, ώστε να ιδεί ευτυχισμένες μέρες με την επιστροφή του. Στο επόμενο της 10^{ης}.6 γράφει: *10.6.1935/ Αγαπημένε μου Ντίνο,/ έχεις δίκιο να παραπονιέσαι ότι δεν σου έγραψα τόσον/ καιρό. Η ψυχική μου κατάσταση ολον τον τελευταίο/ καιρό ήταν σε κακά χάλια! Τόσο που να ξεχάσω και/ τον πιο καλλίτερό μου φίλο. Είχα τόση απογοήτευση από/ τον τόπο μου αυτή τη φορά, που σε βεβαιώ πως το/ μετάνιωσα χίλιες φορές που κατέβηκα κάτω./ Η ομορφιά του τόπου μας, μας κάνη να ξεχνάμε κάθε/ φορά τις μιζέριες του, αλλά μου φαίνεται πώς έφθασε/ πια ο κόμπος στο κτένι και ότι, θα κάνω ίσως πια το/ salto mortale. [...] Εδώ κάθε φορά που γυρίζω από/ το εξωτερικό, χάνω το ηθικό μου, αμφιβάλω για/ τον εαυτό μου, τόσο η έλειψις σεβασμού και εκτιμήσεως/ είναι μεγάλη. Όλοι προσπαθούν να μου δείξουν με/ κάθε τρόπο πως δεν αξίζω τίποτα, και σε βεβαιώ/ παρ' όλη την πραγματικότητα, την οποίαν ζω κάθε/ φορά που βρίσκομαι έξω, τρομάζω να πιστέψω/ πώς ήμουνα εγώ που έδωσα τα concerts ή κανέναν/ άλλος. Το μίσος και η ζήλεια έχει φθάσει πια στον/ υπέρτατο βαθμόν. [...] Αυτά που σου έγραψε ο κύριος Σκόκος για μένα/ είναι αληθή, και φέτος κατά τις 15 Δεκεμβρίου θα/ το σκάσω [το] κανόνι, με πέντε ή και περισσότερα/ φάσκελα στους συμπατριώτας συναδέρφους μου./ [...]*

Λίγο καιρό μετά **[φωτο 13]**, την Κυριακή 22 Σεπτεμβρίου 1935 και ώρα 16.30, ο Μητρόπουλος διηύθυνε «νονέττο» εγχόρδων στην ιστορική συναυλία της Επιδαύρου,

ερμηνεύοντας δύο κουαρτέτα Μπετόβεν μεταγεγραμμένα για το σύνολο. Από μαγνητοφωνημένη συνέντευξη στον ομιλούντα της 22ας.6.2004, του τσελλίστα, «εργάτη και υπηρέτη της Μουσικής» Γεωργίου Κοφίνο, μαθαίνουμε τα ονόματα των μουσικών. Αυτοί είναι οι: Μιλτιάδης Σιαδήμας, Λίτσα Παππά - Μοτσενίγου, Αντώνης Παπόλας, Γουίλυ Κοφίνο, Μιχ. Γαβριηλίδης, Γεώργ. Ψύλλας, Μάριος Πρεστρώ, Χρήστος Γαρουφαλιάς και Γ. Βαβαγιάννης. Μέλη όλοι τους της Συμφωνικής Ορχήστρας Ωδείου Αθηνών.

Κυρίες και Κύριοι,

ο σημερινός μας λόγος ας είναι ένα μνημόσυνο για αυτούς και τους υπόλοιπους πρωτεργάτες της Μουσικής μας, στους οποίους οφείλουμε της ύπαρξή μας.

Και συνεχίζουμε με δυο λόγια που μας συντάραξαν. Αθήναι, 30.10.1935/ [...] Το γράμμα σου/ με έκανε να δακρύσω, και να δω μέσα μου/ πόσο αμαρτωλός που είμαι μπρος στην/ ακέρια σου αγνή ψυχή. [...]

Στις 7.3.1936 από το Μόντε Κάρλο, τού γράφει πως την περασμένη Τετάρτη 4 του μηνός, τη συναυλία του με το Requiem του Berlioz παρηκολούθησε και ο Richard Strauss και του εκμυστηρεύεται οικονομικά προβλήματα δίχως τα κοντσέρτα της Ιταλίας.

[φωτο 14] Ένα χρόνο πριν αφήσει οριστικά την Ελλάδα, στις 28 Αυγούστου 1938, γράφει την πρώτη του επιστολή στον Κυδωνιάτη στον πολύγραφο. Εκεί του εκφράζει την άποψή του σχετικά με τη σπουδή της τέχνης του «διευθύνει», η οποία είναι χρήσιμη για κάθε μουσικό, βλαβερή όμως γι' αυτούς που ατενίζουν σ' αυτή με σκοπό. Εύχεται να μην δυστυχήσει, μην έχοντας δική του ορχήστρα, να πλουτίσει τις γνώσεις του μην αφήνοντας κανένα μυστικό αγνοημένο και, αν ποτέ η Τύχη θελήσει να στα φέρη βολικά, θα είσαι αρματωμένος, αν δε όχι, θα έχης την υπερηφάνεια του Ανθρώπου που γνωρίζει και που βλέπει καθαρά, ανάμεσα από τον πολυδαίδαλο σκελετό της μουσικής Τέχνης.[...]

Και εδώ κυρίες και κύριοι, ας δούμε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα της μεγαλοψυχίας του Μητρόπουλου. Της καλοσύνης, της αγάπης, της ατελέσφορης προσφοράς και ανιδιοτέλειας στον πλησίον. Στοιχεία που κληροδότησε στον μαθητή του Κυδωνιάτη και αυτός στο δικό του Τάκη Καλογερόπουλο. Κλαίγοντας ο Κοφίνο μας έλεγε, ότι στόχος του Μητρόπουλου ήταν *η πληρέστερη απόδοση από μέρους των μουσικών φίλων του, στην εκτέλεση των θεόπνευστων μουσικών έργων που διηύθυνε*. Ο Μητρόπουλος συνήθιζε ν' αγοράζει όργανα σε άπορους μαθητές ή φίλους του, που άξιζαν ως καλλιτέχνες και άνθρωποι. Αναφέρω επιγραμματικά κάποιους. Αναλυτικότερα μπορείτε να διαβάσετε στα πρακτικά του Συνεδρίου, όταν κυκλοφορήσουν. Έχουμε λοιπόν τους τσελλίστες Κοφίνο και τον εξ Ουκρανίας Θεσσαλονικιό Κοβαλένκο, τον τρομπετίστα Γεώργιο Δημόπουλο, το βιολονίστα Μιχάλη Γαβριηλίδη, φημολογείται δε ο Βύρων Κολάσης. Στο γράμμα του στον Κυδωνιάτη της 15ης.3.1933, τον παρακαλεί να ενημερώσει το φίλο τους Γιάννη Βαβαγιάννη πως πλήρωσε το λογαριασμό της δεσποινίδος Κουρούκλη και να μείνει ήσυχος. Για τον ίδιο τον Κυδωνιάτη έκανε τα πάντα, ώστε να σπουδάσει απερίσπαστος. Σημειώνουμε τα 15.000 φράγκα που άφησε σε τραπεζικό λογαριασμό του Μόντε Κάρλο, ώστε όταν χρειάζεται κάτι, να δίνει εντολή ο Μητρόπουλος και να αποταμιεύει ο Κυδωνιάτης το απαιτούμενο ποσό. Πολλές φορές ο Μητρόπουλος πλήρωνε όλα τα έξοδα στον Κυδωνιάτη και τη Μαρίτσα τη Χωραφά, να τον επισκεφθούν λίγες μέρες στο Μόντε Κάρλο από το Παρίσι ή, έβαζε τα έξοδα στους Κυδωνιάτηδες, Βαβαγιάννηδες και Χατζηλουκά, Γαβριηλίδη, Μαρίτσα και Ηλέκτρα Παπαδοπούλου **[φωτο 15]** να πάνε στη Θήβα και να τους πάρει μαζί περνώντας με το τραίνο προς Αθήνα, λαμβάνοντας πρωινό παρέα. Μέσω του Κυδωνιάτη αγόρασε πολλές φορές καλαμάκια κλαρινέττου, φαγκόττου, όμποε και κορ-ανγκλαί για τους συναδέρφους του των Αθηνών (Τσιμούρη, Σμυρλή κ.ά.). Έστειλε χρήματα στο Παρίσι στο βιολονίστα Βασίλη Σταυριανό και με γράμμα του στο Θεόδωρο Βαβαγιάννη στις 29.4.1946, τον παρακαλεί, όπως παραδύση ο ίδιος κούτες με γάλα που έστειλε για τα παιδιά των μουσικών της ΚΟΑ. Ο Μπερνστάιν επίσης σε κείμενό του, μέρος του οποίου δημοσιεύεται στην *Καθημερινή*, στις 4.11.1990 εκμυστηρεύεται, ότι επειδή ο πατέρας του δεν ήθελε να γίνει μουσικός και του έστειλε ελάχιστα χρήματα, εκείνος πείναγε με

αποτέλεσμα ο Μητρόπουλος **[φωτο 16]** να του στέλνει για δυο χρόνια μηνιαίως μια επιταγή.

Και αυτό το απόσπασμα, όπως και άλλα, γραμμάτων που παραλείψαμε λόγω στενότητας χρόνου, μπορείτε να τα διαβάσετε στα πρακτικά, άμα τη εκδόσει τους.

Κυρίες και κύριοι, αυτός ήταν ο Μητρόπουλος. Τώρα, σας διαβάζω λίγα λόγια του Γιώργου Λεωτσάκου για τον Κυδωνιάτη, από αδημοσίευτο κείμενό του για την έκδοση την οποία επιμελήθηκε ο ομιλών με ιστορικές ηχογραφήσεις της ΚΟΑ σε έργα Πετρίδη και Κυδωνιάτη υπό τη μαπακέτα Θεοδώρου Βαβαγιάννη. Γράφει: *Κι όμως η εκρηκτική αυτή ιδιοσυγκρασία, πού είχε τήν παρρησία νά εκφράζεται ανοιχτά γιά όσους αντιπαθούσε (συνηθέστατα όχι άδικα), ήταν αυτό πού σήμερα θά λέγαμε «ψυχούλα». Φυγή και καταφύγιό του ήταν όχι μόνον η τεράστια σέ όγκο και ποιότητα δημιουργία πού πάντα απομένει νά γνωρίσουμε καλλίτερα, αλλά και ο Θεός, η υπέρτατη αξία και πηγή εμπνεύσεως όπως επανειλημμένα μού είχε τονίσει. [...] Ναι, ο Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης υπήρξε «καλός κάθαθός» μέ τήν αρχαιοελληνική σημασία της λέξεως, όσο κι άν έφυγε δίχως νά προλάβω να τού ομολογήσω τά όσα τού χρωστώ....*

Αγαπητοί μου,

βαθύτατα συγκινημένος για την τιμή που μου κάνετε σήμερα με την παρουσία και την προσοχή σας, κλείνω με λίγα λόγια από ένα κατατοπιστικότατο κείμενο του αγαπητού μου θεολόγου και μουσικού Παναγιώτη Ανδριόπουλου εκ Πατρών με τίτλο «Η Θρησκευτική Καταγωγή του Δημήτρη Μητρόπουλου» **[φωτο 17]**, το οποίο ευγενώς μου απέστειλε. Γράφει: *Αν ο Στραβίνσκυ έγραψε την Μουσική Ποιητική, δεν θα ήταν άστοχο να πούμε ότι ο Μητρόπουλος έγραψε με την βιωτή του ολάκερη την Μουσική Ασκητική. Ο ίδιος διεκήρυσσε: «Θέλησα να διδάξω και με το λόγο και με τη μουσική την αδελφοσύνη των ανθρώπων... Έρθε η εποχή που η τέχνη πρέπει να 'χει μια ηθική βάση και οι καλλιτέχνες πρέπει να δίνουν το παράδειγμα της ύψιστης ακεραιότητας και της ηθικής... Βλέπω τον καλλιτέχνη σαν έναν ιεροκήρυκα, που οι αρχές του, οι πράξεις, η ζωή του θα αποτελούν παράδειγμα για μίμηση».*

Ένα τέτοιο παράδειγμα υπήρξαν αναμφισβήτητα, οι Δημήτρης Μητρόπουλος, Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης και Τάκης Καλογερόπουλος.

Σας ευχαριστώ πολύ που με ακούσατε και ελπίζω να μην σας ζάλισα με το γρήγορο ρυθμό της ομιλίας μου.

Χρήστος Ηλ. Κολοβός

Τίλμπουργχ Ολλανδίας, 23-27 Οκτωβρίου 2010

ΠΗΓΕΣ

- Αρχείο Δημητρίου Μητροπούλου, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών
- Αρχείο Θεοδώρου Βαβαγιάννη, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών
- Αρχείο Χρήστου Ηλ. Κολοβού

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καλογερόπουλος Τάκης, Κρατική Ορχήστρα Αθηνών· Προϊστορία και Ιστορία, ΚΟΑ, Αθήνα 2004.
- Καλογερόπουλος Τάκης, Λεξικό της Ελληνικής Μουσικής «Απ' τον Ορφέα έως Σήμερα», Γιαλλελής, Αθήνα 1998 .
- Καλογερόπουλος Τάκης, Οι Τρεις Πρώτες Συναυλίες της Κ.Ο.Α. στη Μουσική της Στέγη, ΚΟΑ, Αθήνα 1991.
- Κατραλής Γεώργιος Φ., Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης, 1908-1996· Η ζωή και το Έργο του, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Τριπόλεως – Εκδόσεις Παρουσία, 2004.
- Κολοβός Χρήστος Ηλ., «Δημήτρης Μητρόπουλος – Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης· Εισαγωγή στην άγνωστη αλληλογραφία τους», Βιβλιοφιλία 129, 2010, σ. 18-19.
- Κολοβός Χρήστος Ηλ., «Πλήρης και Λεπτομερειακός Κατάλογος των Έργων του Κωνσταντίνου Κυδωνιάτη», Πολυφωνία 4, 2004, σ. 129-158.
- Κυδωνιάτης Σόλων, Οικογένεια Κυδωνιάτου, ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1971.
- Κωνσταντινίδης Θάνος, Ο Δημήτρης Μητρόπουλος και τα Βουνά, Αθήνα 2002, ανάτυπο από τον τόμο «Δημήτρης Μητρόπουλος – Αφιέρωμα», Έκδ. Δήμου Αθηναίων.

- Κωνσταντινίδης Θάνος, Ο Ορειβάτης Δημήτρης Μητρόπουλος, Νέα Εστία, Αθήνα 1990, ανάτυπο από το περιοδικό Νέα Εστία, τ. 1519, 15 Οκτωβρίου 1990.
- Τζάθα Χριστίνα Κ., Γραμματεύς εκτός ορχήστρας - Μικρό χρονικό της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών, Γκοβόστης, Αθήνα 1990.